

9. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : [монографія] / В.В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 397 с.
10. WTO : International Trade Statistics 2014 [Electronic resource]. – Access mode : https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2014_e/its14_toc_e.htm.
11. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / За заг. ред. В.М. Геєця [та ін.] ; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
12. Русінова О.С. Щодо ефективного управління інноваційними процесами / О.С. Русінова // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины : сб. науч. тр. – Донецк : ІЕП НАН України, 2010. – С. 178–188.
13. Білоусова І.А. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості / І.А. Білоусова, М.Г. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 2. – С. 3–10.

Зянько В. В.

Дун Чживэй

Винницький національний технічний університет

СУЩНОСТЬ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ЗАТРАТ

Резюме

Исследовано экономическое содержание и виды инновационных затрат предприятия. Проанализировано состояние инновационной активности предприятий в Украине и ведущих странах. Обоснованы основные пути повышения эффективности управления инновационными затратами.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационные затраты, инновация, механизм управления.

Zianko V. V.

Dong Chzhyvei

Vinnitsia National Technical University

ESSENCE AND WAYS OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE EXPENSES USAGE

Summary

The economic content and types of innovative costs of the enterprise were investigated; conditions of innovative activity of enterprises in Ukraine and leading countries were analyzed; main ways to improve the management of innovative expenses were substantiated.

Key words: innovation activity, innovation process, innovation expenses, innovation, management mechanism.

УДК 334.021:338.242.4

Легомінова С. В.

Державний університет телекомунікацій, м. Київ

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Досліджено теоретичне підґрунтя інституційної політики з визначенням основних принципів підтримки конкуренції. Окреслено основну проблематику, запропоновано напрями реформування в певних сферах: економічній, політичній, освітній, правовій, державного управління.

Ключові слова: інституційна політика, стійкий інноваційний розвиток, електронний уряд, реформування, економіка знань.

Постановка проблеми. Концептуальне значення інституційного наповнення полягає у необхідності втілення наукових фундаментальних та прикладних знань, створених за умов реформування інституцій освіти і науки, запровадження ефективних механізмів та подолання бар'єрів щодо швидкої дифузії інноваційних досягнень комплементарного характеру, нівелюванні інституційних диспропорцій в економічній, правовій, політичній, суспільній сферах, що за системного підходу забезпечить спрощення ведення господарської діяльності, буде сприяти створенню релевантних конкурентних переваг. Особливе значення набуває взаємодія інститутів і суспільства, економічного та зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядом теоретико-методологічних положень інституційно-інноваційної тематики з акцентом

на економіку знань займалися такі видатні закордонні та вітчизняні науковці, як В. Ойкен, А. Ріх, Ф. Хайек, Л. Волощук, В. Геєць, С. Глазьев, В. Кірсанова, О. Сімон.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи бурхливий розвиток економічного середовища сфера інституційної політики знаходиться в безперервному процесі вдосконалення і потребує знаходження шляхів вирішення перманентно виникаючих проблемних зон.

Мета статті полягає в обґрунтуванні провідних напрямів реформування інституційної політики України відповідно до сучасних векторів розвитку та вирішення національних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням інституційної політики є розроблення загальної стратегії й тактики узгодже-

них дій, адаптаційних механізмів щодо стимулювання та мотивування суб'єктів господарювання до інноваційної діяльності, за рахунок успішності яких мають відбуватиметься економічний прогрес, розширення сфери освоєння нових ринків збуту та безумовне підвищення конкурентоспроможності, продуктивності.

Специфічною проблемою інституційної політики є врахування неповної або асиметричної інформації, динаміки економічних очікувань, характеру та налагодження механізму взаємодії інститутів. Досягнення локальної або глобальної рівноваги є метою будь-якої системи, що передбачає ефективне використання певних ресурсів та можливостей, але рівновага фактично не спостерігається, що пояснюється динамічністю економічного розвитку, зниженням періодів життєвого циклу товарів і послуг, швидкою зміною лідируючих позицій підприємств, зміною напрямів інноваційної активності за умов швидкого досягнення точок біфуркації та переходу до нових спіралей пошуку атракторів, що підштовхує до вдосконалення методів та засобів реагування, розроблення відповідних напрямів реформування.

Основним напрямками реформування інституційної політики повинні стати:

- формування та вдосконалення нормативно-правової бази щодо інноваційної діяльності;
- побудова розвинутої інфраструктури підтримки інноваційної діяльності для швидкої дифузії отриманих результатів та їх комерціалізації, просування на національні та світові ринки інноваційних товарів та послуг;
- дієва підтримка з боку держави щодо формування інституційно-інноваційної політики та напрацювання ефективних механізмів взаємодії між інститутами.

В основі сучасного економічного розвитку лежить конкуренція, характерними ознаками якої є узгодження інтересів бізнесу, держави та соціальних й екологічних цілей розвитку суспільства у цілому. Якщо розглядати попередні етапи розвитку, де акценти фокусувалися на досягненні конкурентних переваг за рахунок зниження витрат масового виробництва або ієрархічної координації (використання організаційних та процесних інновацій), підвищення продуктивності, сьогодення характеризується якісно новим рівнем, який охоплює всіх акторів суспільства й вимагає інноваційних комунікацій, швидкості та розуміння проблем, бажання їх вирішити, де в основі процесів – людина (інтелектуально-креативний капітал, інтелектуально-власність).

Поділяючи погляди відомого вченого В. Ойкена, автор спирається на необхідність існування інституційних порядків та власне політики впливу на процес господарського розвитку за обмеженого (оптимального) втручання держави в економічний процес.

В. Ойкеном [1] була виділена сукупність принципів конституюючих і регулюючих, які законодавчо закріплювали норми та правила господарювання та змінювалися під впливом результатів досягнутих цілей. Конституючі принципи націлюють політику держави на розпуск або обмеження економічних владних угруповань; політико-економічна діяльність держави повинна бути спрямована на створення форм економічного порядку, а не на регулювання економічного процесу [1, с. 60]. Регулюючі принципи визначають роль уряду в захисті конкуренції. Таким чином, проектуючи основні принципи на сучасні часи, уникнення

«провалів економічного розвитку» повинно базуватися на збалансуванні зусиль державного регулювання з інтересами господарюючих суб'єктів за умови підтримки конкуренції. Конкуренція виступає основним рушійним детермінантом розвитку, принципом координації діяльності, яка є стрижневим патерном сучасної ринкової економіки, процесів глобалізації.

«Мова йде про збереження такої конкуренції, за якої забезпечується отримання прибутку як результат активної підприємницької діяльності, що враховує інтереси всіх, але яка дієво перешкоджає при цьому вилученню доходів, зумовлених не підприємницькою активністю, а владою моди, ринком, об'єктивно спрямованих на стримування конкуренції або навіть на повне її виключення з економічної діяльності» [2, с. 475].

Створення економічного порядку в поєднанні з політикою економічного розвитку забезпечує формування та стимулювання стійких конкурентних переваг як на національному рівні, так і на рівні підприємств у контексті формування підґрунтя часової цінності, значимості для споживачів у межах ринкової концепції поєднання ресурсів, потенціалів і здібностей стратегії, яка випереджає зусилля конкурентів протягом тривалого часу.

Тлумачення конкуренції як процесу, за допомогою якого отримуються та передаються знання, було запропоновано Ф. Хайкем. Цінність конкуренції полягає у процедурі відкриття, інакше в неї немає необхідності [3, с. 50].

Щодо монополій, то Ф. Хайек висловився: «Якщо монополії в якихось сферах неминучі, то кращим є рішення, якому до недавнього часу віддавали перевагу американці, – контроль сильного уряду над приватними монополіями. Послідовне проведення в життя цієї концепції обіцяє найбільш позитивні результати, ніж безпосереднє державне управління» [4].

Загальна інституційна політика інноваційної діяльності України призвана враховувати комплекс напрямів щодо організації економічної діяльності суб'єктів та об'єктів інноваційної діяльності із зазначенням певного механізму.

До інституційних суб'єктів слід віднести комплекс формальних і неформальних інститутів (громадян, підприємства, державу), які володіють знаннями, з певним рівнем технологічного, соціально-економічного, інноваційного розвитку для забезпечення стійких темпів економічного зростання та диверсифікації економіки, за наявності комунікаційних каналів розповсюдження знань (інформаційно-інноваційної інфраструктури), економічних стимулів інституційного середовища (сприятливе економічне середовище, створення мережевої взаємодії).

До інституційних об'єктів слід віднести закони, правила, норми, які регулюють діяльність господарюючих суб'єктів, відбивають економічні, соціальні, екологічні, правові відносини, що мають відобразитися у процесах виробництва, обміну і розподілу матеріальних і нематеріальних благ.

Інституційний механізм передбачає використання певних методів, засобів та інструментів, що забезпечує взаємодію суб'єктів та об'єктів в напрямі узгоджених дій щодо створення сприятливих умов для запровадження технологічних та нетехнологічних конкурентних переваг, обмеження економічної влади монополій (які обмежують конкуренцію та знижують ефективність).

Ознаки перманентного наростання складності процесів, які відбуваються в економіці, вимагають пошуків утримання системи у цілісному стані та утриманні деякої стійкості розвитку, знаходження закономірностей еволюції.

Необхідно розглядати економічну систему як складну безліч людей з їх ідеологією, інтересами і мотивами поведінки, що зв'язують їх виробничими відносинами і регулюючими ці відносини інститутами, а також засобами та предметами виробництва, пов'язаними певними технологіями. Ця складна система складається з незліченної кількості елементів і зв'язків між ними, які постійно змінюються. Її характеризують: принципова складність, що не дає змоги редукувати всі її складники до деякого базового елементу; нелінійність взаємозалежностей, які не відбиваються лінійними функціями; невизначеність станів, яка ускладнює побудову прогнозів і розроблення практичних рекомендацій. Центральним питанням економічної науки має стати вивчення взаємозв'язку технологічних, інституційних та ідеологічних змін [5, с. 24].

Необхідними є суспільний консенсус та ефективні процедури делегування інститутам, які покликані гармонізувати соціально-економічні відносини в правових нормах. Людство підійшло до рубежу екологічних обмежень, перехід через які загрожує незворотною деградацією навколишнього середовища. Це вимагає введення певних обмежень, не сумісних із ліберальною системою цінностей [5, с. 34].

Виділяються три періоди розвитку законодавства про інноваційну діяльність. Перший етап (1991–1999 рр.) характеризується відсутністю як спеціального законодавства в інноваційній сфері, так і інноваційної політики як такої. На другому етапі (1999–2010 рр.) у Концепції науково-технічного та інноваційного розвитку закладається необхідність балансу регуляторних і ринкових важелів в інноваційній сфері, але на практиці застосовуються традиційні підходи до державного регулювання інноваційної діяльності. Третій етап (2010–2014 рр.) характеризується як період сподівання на реформи, що фактично не відбулися. Неєфективність українського законодавства про інноваційну діяльність подала результатом невідповідності обраної моделі правового регулювання інноваційних відносин правилам конкурентного ринку та інтересам його учасників [6].

Подальше опрацювання Закону України «Про інноваційну діяльність» [7] розширило тлумачення державної інноваційної політики та доповнило перелік шляхів здійснення державного регулювання інноваційної діяльності, при цьому не дало конкретики щодо певних заходів та гарантій щодо реалізації.

Вектором розвитку «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [8], схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, передбачено, що країна має стати державою з передовими інноваціями. У зв'язку із цим Стратегія передбачає реалізацію Програми розвитку інновацій. Для досягнення поставлених Президентом України завдань робочою групою, утвореною Міністерством освіти і науки, підготовлено пакет законопроектів, спрямованих на підтримку та розвиток інновацій [9].

«У пакет законопроектів, розроблених Міністерством освіти і науки України на виконання пункту 342 Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затверджен-

них Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 213-р. [10], входять [11]: проект закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо стимулювання інновацій)»; проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання інновацій)»; проект закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності»; проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інновацій».

«За винятком розробок щодо внесення змін до деяких законодавчих актів реалізація останніх також потребує визнання такими, що втратили чинність, законів України «Про інноваційну діяльність» та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [12].

«Із прийняттям законів України «Про наукові парки», «Про вищу освіту» (нова редакція) вищі навчальні заклади та наукові установи отримали право спільно з інвесторами створювати суб'єкти господарювання для реалізації наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Разом із цим законами не передбачено простого механізму отримання доходу від комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, результатів наукових досліджень» [13].

Проте на поточний період відсутність ефективної реалізації опрацьованої інноваційно орієнтованої стратегії сталого розвитку породжує додаткові причини ускладнення інноваційної активності економічних суб'єктів вітчизняного простору, породжуючи посилення хаотичності переходів в економічних процесах від упорядкованого контролюваного протікання до хаотичної самоорганізації підприємства з викликанням ланцюгових реакцій розвалу та занепаду наявних зв'язків та створюючи передумови для гальмування реалізації проекту, спрямованого на збільшення інноваційності національної системи господарювання з подальшим зростанням темпів відповідного типу розвитку, оскільки «відмінною рисою інноваційного розвитку підприємства від розвитку взагалі, є саме його інноваційність» [14].

У русі впровадження економіки знань основні акценти слід зробити на фундаментальних та прикладних дослідженнях, створенні якісно нових технологій завдяки ефективному використанню людського потенціалу та інформаційно-комунікаційних за умов швидкого поширення (траєкторія відкритих соціальних та екологічних інновацій), урахування зниження державного контролю та перешкоджання розвитку інноваційних процесів (розроблення основ електронного уряду і, як наслідок, зниження гальмуючого впливу людського фактору та пришвидшення процесів).

У ході проведення аналізу інноваційно-інституційної політики виділено позитивні зрушення, проблемні акценти та напрями подальшого реформування, а саме:

1) *в економічній сфері:*

– реєстрація підприємства здійснюється за спрощенням механізму і включає чотири процедури, строк скоротився до семи днів. Вартість започаткування бізнесу 0,6% від доходу на душу населення. Поліпшилася система реєстрації майна, корпоративна етика виходить на якісно новий рівень.

Залишилося проблемне питання у сфері процедури визнання неплатоспроможності підприємств. Має місце невиконання контрактів, потребує вдосконалення система захисту інвестицій та гарантованості повернення;

2) у правовій системі та законодавстві:

– поліпшення відзначається у сфері захисту базових прав. Проблематика залишається у верховенстві права, якості регулювання, судовій залежності, мотивації та захисті інтелектуальної власності;

3) в політиці та державному управлінні:

– поліпшення у публічному врядуванні щодо надання послуг, деяке поліпшення у скоординованості політики, але вимагає поліпшення роботи демократичних інститутів, зниження політичної напруженості, приборкання агресивної політики монополій, суворий контроль над спрямуванням державних видатків, розподіленням власних повноважень.

У фокусі реформування – впровадження концепції електронного уряду, а саме цифрової взаємодії держави, бізнесу і громадян для забезпечення відкритості та підзвітності урядів – громадянам і громадян – уряду за умов безперервної оптимізації процесів.

Виділяють чотири сфери прояву електронного уряду: (1) електронні послуги (e-services) – надання в електронній формі урядової інформації, програм, стратегій і послуг 24 часа на добу сім днів на тиждень; (2) електронне управління (e-management) – внутрішня інформаційна система, яка підтримує управлінсько-адміністративні функції державних установ; (3) електронна демократія (e-democracy) – використання ІКТ як інструментів установами пріоритетів державної політики, відпрацювання політичних мійр, електронних консультацій, електронного голосування для підвищення ступеню участі громадян, формування в Інтернеті цивільних альянсів на підставі того чи іншого ставлення до певної проблеми; (4) електронна комерція (e-commerce) – взаємодія уряду, приватних структур і громадян у сфері бізнесу [15, с. 65];

4) у сфері освіти:

– продовжується процес удосконалення змісту національних освітніх стандартів, запроваджу-

ються нові методи дистанційного навчання (віртуальні класи), обґрунтовується необхідність безперервного навчання.

«Навчання протягом усього життя дає змогу особам, громадам та народам досягти своїх цілей та використовувати можливості, що з'являються, розвиватися у глобальному середовищі для спільної користі. Допомогає їм та їх інституціям відповідати технологічним, економічним та соціальним проблемам, нівелювати несприятливі умови та сприяти добробуту всіх» [16].

Набирає обертів феномен «розумного навчання» (smart education), у рамках якого відбувається об'єднання навчальних закладів та професорсько-викладацького складу для здійснення спільної освітньої діяльності в мережі Інтернет на базі загальних стандартів, угод і технологій завдяки запровадженню ТЛК-послуг – «мережевих послуг» (Value-Added Network Services, VANS), послуг, що поділяють стандартні та приватні дані через спільні бізнес-процеси (електронна пошта, телебанкінг, дистанційне навчання);

5) у сфері трансформації суспільних процесів:

– відзначається зниження рівня прояву конфліктів суспільних, етнічних та релігійних, має місце поліпшення щодо волевиявлення громадянами, організаціями та мас-медіа, але загрозливим є інтенсифікація організованої злочинності, проблеми у сфері громадянського порядку та безпеки.

Наріжним проблемним каменем залишається корупція, основний вектор подолання проблеми в безкарності та недієвої системи правосуддя.

Висновки. У ході проведеного дослідження визначено, що правове забезпечення інноваційної діяльності потребує суттєвого вдосконалення. Стейкий економічний розвиток має відбуватися з акцентуванням реформувань у галузі освіти, на вдосконалення механізмів в економічній сфері, впровадження електронного уряду, створення сприятливого інвестиційного клімату, подолання корупційних проявів, знаходження швидких комунікаційних шляхів вирішення проблем.

Список використаних джерел:

1. Ойкен В. Основные принципы экономической политики / В. Ойкен ; пер. с нем. Л.А. Козлова, Ю.И. Куколева ; общ. ред. Л.И. Цедиллина, К. Херрманн-Пиллата. – М. : Прогресс, 1995. – 493 с.
2. Рих А. Хозяйственная этика /А. Рих ; пер. с нем. Е.М. Довгань. – М. : Посев, Рос. фил., 1996. – 810 с.
3. Хайек Ф.А. фон. Познание, конкуренция и свобода: антология сочинений / Ф.А. фон Хайек. – СПб. : Пневма, 1999. – 287 с.
4. Хайек Ф.А. фон. Дорога к рабству / Ф.А. фон Хайек ; пер. с англ. ; предисл. Н.Я. Петракова. – М. : Экономика, 1992. – 176 с.
5. Глазьев С.Ю. Государственное управление / С.Ю. Глазьев // Электронный вестник. – 2016. – № 56. – С. 5–39.
6. Сімсон О.Е. Правова модель державно-приватного партнерства як інструмент гармонізації публічних і приватних інтересів в інноваційній стратегії України : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» ; 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.Е. Сімсон. – Харків, 2015. – 44 с.
7. Проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про інноваційну діяльність» (щодо сприяння розвитку інноваційної діяльності) від 21.01.2016 № 3796.
8. Наказ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 № 5/2015.
9. Проект Міністерства освіти і науки закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності».
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015 році» від 04.03.2015 № 213-р (зі змінами та доповненнями).
11. Проект Міністерства освіти і науки закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інновацій».
12. Проект Міністерства освіти і науки закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності».
13. Проект Міністерства освіти і науки закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо стимулювання інновацій)».
14. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства : [монографія] / Л.О. Волощук, В.В. Кірсанова, С.В. Філіппова. – Одеса : Бондаренко М.О., 2015. – 180 с.
15. Белова Л.Г. Формирование конкурентных преимуществ информационного общества в странах Азиатско-Тихоокеанского региона : дис. ... докт. экон. наук : спец. 08.00.14 «Мировая экономика» / Л.Г. Белова. – М., 2015. – 418 с.
16. Beacons of the Information Society. The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ifla.org/publications/beacons-of-the-information-society-the-alexandria-proclamation-on-information-literacy>.

Легоминова С. В.

Государственный университет телекоммуникаций, г. Киев

НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМИРОВАНИЯ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Исследованы теоретические основы институциональной политики с определением основных принципов конкуренции. Обозначена основная проблематика, предложены направления реформирования в сферах: экономической, политической, образовательной, правовой, государственного управления.

Ключевые слова: институциональная политика, устойчивое инновационное развитие, электронное правительство, реформирование, экономика знаний.

Legominova S. V.

State University of Telecommunications, Kyiv

DIRECTIONS OF REFORMING THE INSTITUTIONAL POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF PROVIDING SUSTAINABLE INNOVATIVE DEVELOPMENT

Summary

The theoretical foundations of institutional policy with the definition of the basic principles of competition are explored. The main problems are identified, the directions of reform are proposed in the spheres of: economic, political, educational, legal, public administration.

Key words: institutional policy, sustainable innovation development, e-government, reforming, knowledge economy.

УДК 332.01:631.67

Нечипоренко О. М.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

РОЛЬ ЭКОСИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ЗРОШУВАНИМ ЗЕМЛЕРОБСТВОМ

В статті досліджено потенційну роль екосистемного підходу в інноваційному розвитку управління зрошуваним землеробством. Приведено можливі напрями реалізації принципів екосистемного підходу для забезпечення ефективного функціонування іригаційно-меліоративного комплексу України. Розкрито суть екосистемних послуг, показана їх класифікація під час проведення гідромеліоративних заходів. Висвітлено методи економічної оцінки екологічних сервісів та можливі проблеми під час визначення їх ролі у поліпшенні політики використання земельних і водних ресурсів.

Ключові слова: екосистемний підхід, адаптивне управління, зрошуване землеробство, екосистемні послуги, вартісна оцінка.

Постановка проблеми. У сучасній системі іригаційного землеробства все більше загострюються внутрішні протиріччя та зовнішні виклики, про що свідчить як погіршення загальних результатів господарювання, так і порушення безпечності агроєколандшафтів у зонах зрошення. На початкових порах факт спорудження каналів і водосховищ, а потім безпосередньо проведення поливів сільгоспугідь порушили багатовікову рівновагу навколишнього середовища, змінили гідрологічний режим та мікроклімат, трансформували гідрохімічні та інші процеси в ґрунті, прискорили або, навпаки, уповільнили природну еволюцію, спричинили протиріччя у самій геосистемі та у взаємовідносинах її з людиною і виробництвом.

Поряд із вирішенням соціально-економічних завдань стосовно збільшення виробництва харчових продуктів, кормів і сільськогосподарської сировини, поліпшення водозабезпеченості комунальних потреб населення та місцевої промисловості гідромеліорація водночас суттєво впливає на навколишнє природне середовище, підсилює антропогенне і техногенне навантаження на нього. Наслідки цього впливу рідко можуть бути позитивними і переважно мають негативний характер, їх масштаби змінюються в часі та залежно від

конкретних природно-кліматичних, а також територіально-виробничих умов.

Незважаючи на довготривалі загрози виклики, дати вичерпну відповідь на питання про вплив іригації на екологічну ситуацію (напрями і тенденції її змін) на клімат, гідрогеологічні умови місцевості, життя рослин, тварин та людини поки що не вдається. Слід зазначити, що достовірних, повних наукових відомостей і емпіричних даних дотепер не мають ні економісти, ні екологи, ні спеціалісти інших наукових напрямів. Як наслідок, за відсутності необхідної інформації неможливо провести об'єктивну комплексну економіко-екологічну оцінку, все більш запитуваних в умовах кліматичних змін, гідромеліоративних заходів. Тим не менше, нині, практично всі можливі порушення навколишнього середовища та негативні наслідки меліоративного будівництва і безпосередньо зрошення достатньо відомі й до певної міри вивчені. Насамперед це стосується їх очевидних впливів на агроєкосистеми, соціально-екологічне середовище, гідрологічні цикли, зональні ґрунтово-кліматичні умови тощо [1], що дає змогу досліджувати можливість запровадження екосистемних підходів до управління зрошуваним землеробством з урахуванням вартісної оцінки наданих екологічних послуг.